

VILA, Francesc Xavier; NOGUÉ, Marina; VILA, Ignasi (2007)
Estudis d'implantació terminològica.
Una aproximació en l'àmbit dels esports
Vic; Barcelona: Eumo; TERMCAT, 262 p.
ISBN 978-84-97662-24-6 (Eumo) / 978-84-39375-49-4 (TERMCAT)

En català es treballa força en normalització terminològica. Aquesta feina es fa a través de diversos organismes: TERMCAT, serveis lingüístics universitaris, Institut d'Estudis Catalans, editorials (vegeu el cas de la *Gran enciclopèdia catalana*); i altres col·lectius: col·legis oficials, serveis meteorològics de Televisió de Catalunya, federacions esportives, Softcatalà, etc. Es pot dir, doncs, que en el cas de la llengua catalana hi ha un cert *vigor terminològic*, almenys des del punt de vista productiu.

Ara bé, tota aquesta producció terminològica es fa des d'organismes oficials o similars —llevat de Softcatalà i col·lectius semblants que treballen en la traducció i localització de programes informàtics—, i no surt espontàniament dels usuaris (grups de recerca, empreses, persones que exerceixen un ofici, etc.). Igualment, bona part de la terminologia oficial que s'emet és, en certa manera, *in vitro* (ço és, criada al laboratori, amb lingüistes que pensen quina pot ser la millor manera de denominar un concepte en català). Davant d'aquest fet, cal demanar-se fins a quin punt la *terminologia oficial* (si se'm permet de dir-ne així) arrela en els llenguatges d'especialitat.

Aquesta qüestió és el gran repte. No serveix de res destinar esforços a trobar solucions pròpies per als llenguatges d'especialitat i que després els usuaris d'aquests tecnolèctes no les emprin. Per això, els mateixos productors de terminologia oficial, en el moment de fixar-la, miren de col·laborar amb representats dels sectors afectats (així es treballa al Consell Supervisor del TERMCAT o als serveis lingüístics universitaris). D'aquesta manera s'asseguren un mínim de consens. Amb tot, pot ser insuficient com a garantia d'èxit, ja que, al capdavant, es consulta un percentatge molt reduït de professionals d'un sector.

És obvi, doncs, que cal saber fins a quin punt les propostes oficials quallen entre els usuaris. De prospeccions en aquesta línia se n'han fet poques, segurament

per la dificultat de la tasca: cal un dispositiu complex i molt de temps de recerca, cosa que vol dir, al capdavant, destinar-hi diners. Amb prou feines tenim alguna aportació acadèmica, com la que va fer Lluís de Yzaguirre, de la Universitat Pompeu Fabra, sobre *maquinari, programari, software i hardware*. Els resultats revelaven que les propostes oficials tenien dificultats per a arrelar. (Val a dir que, posteriorment, han sortit expressions com *programari lliure*, que Softcatalà usa sovint; per tant, una altra conclusió és que de treballs com aquests se n'han de fer contínuament, ja que les conclusions poden quedar obsoletes al cap de deu anys.)

Per això cal celebrar l'aparició del llibre *Estudis d'implantació terminològica. Una aproximació en l'àmbit dels esports*. L'obra ha estat dirigida per Francesc Xavier Vila, professor de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona especialitzat en sociolingüística. Els altres dos autors, Marina Nogué i Ignasi Vila, són llicenciats en Filologia Catalana i alhora —i això dóna valor afegit a l'obra— són practicants dels esports analitzats.

El manual analitza el grau d'ús de les propostes terminològiques fetes pel TERMCAT en tres esports: esgrima, escalada esportiva i hoquei sobre herba. Per a cada esport es destina un apartat específic. L'obra conté, a més, una introducció (en què es descriuen els punts de contacte entre terminologia i sociolingüística), un apartat extens en què es detalla el mètode utilitzat per a fer la recerca i unes conclusions i propostes.

A cada apartat hi ha, lògicament, dades empíriques fruit de la recerca. Però els autors no tan sols ofereixen un enfilall de percentatges, sinó que sovint baixen a la concreció, tot reportant-ne i comentant-ne un exemple il·lustratiu. I és que, de vegades, un comentari sobre un cas específic il·lustra bé per què la terminologia d'un sector ha evolucionat cap a un sentit determinat, i, per tant, és un molt bon complement a les estadístiques. Així, per exemple, en escalada esportiva, quan els autors donen informació sobre *presa* i el castella-

nisme *canto*, ho fan des d'una perspectiva històrica (la hipòtesi era que abans no es deia *canto* i ara aquest castellanisme ha penetrat i ha provocat un desplaçament semàntic a *presa*, així com una adaptació morfològica, *cantell*; les dades empíriques, però, matisen tal percepció). En aquest sentit, els autors són fidels a les seves arrels: impregnen l'estudi d'una visió sociolingüística.

Perquè es vegi la importància de l'enfocament sociolingüístic basta un detall: al principi de cada apartat dedicat a un esport es fa un resum de la història, presència i implantació d'aquell esport en terres catalanes. Tal informació pot ser útil, ja que a les terres catalanes l'esport hi té un gran arrelament (no parlem només de futbol o bàsquet: parlem de rugbi, hoquei sobre patins, hoquei sobre herba, handbol, waterpolo, tennis, atletisme, muntanyisme, vela, motor, ciclisme, neu, etc.). Per tant, l'evolució social i territorial pot ser fonamental per a entendre per què s'usa tal o tal altre mot. En efecte, el futbol va ser introduït per colònies estrangeres afincades a Barcelona (vegeu el cas de Joan Gamper) i això fa que la terminologia d'aquest esport estigui impregnada d'anglicismes: *córner*, *gol*, *xut*, *orsai*, *futbol*, etc. Semblantment, el rugbi té una forta implantació a Sant Boi de Llobregat (la Santboiana), però també al Principat d'Andorra i encara més al Rosselló (la USAP i els Dragons Catalans), i per això l'adaptació d'anglicismes propis d'aquest esport es pot fer de manera diferent en cada territori.

Les conclusions a què arriben els autors són diverses. En primer lloc, destaquen que hi ha una certa variació en l'ús de la terminologia, i sostenen que només analitzant-ho sociolingüísticament es pot aclarir a què es deu. En segon lloc, evidencien que les propostes oficials (que anomenen *denominacions normalitzades*) tenen dificultats per a arrelar, si bé els usuaris tampoc hi són del tot impermeables, ja que també es detecta entre aquest col·lectiu una certa receptivitat vers les propostes oficials, sobretot en registres formals. En tercer lloc, fan suggeriments encarats a facilitar l'arrelament de les propostes oficials. Apunten diverses vies en aquest sentit, i m'aferro a una de les idees perquè la considero fonamental. Els autors detecten que, sovint, una proposta oficial no arrela perquè els usuaris ja fan servir una altra denominació catalana genuïna. I em

sembla evident que intentar canviar des del laboratori les solucions genuïnes creades a cada àmbit d'especialitat és contraproductiu: el parlant pot (tornar a) activar aquell pensament que «el català és difícil», i tot perquè les autoritats s'entossudeixen a donar reconeixement a una forma de laboratori en comptes de donar reconeixement a la forma usual. En aquest sentit, convindria que el TERMCAT fes dues coses. Primer, activar mecanismes de recollida de solucions més eficaços que els utilitzats fins ara (per exemple: un treball recent de Paulina Rubio a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada revela que el jovent d'Alella diu *burxa* i *burxa* per fer *bullying* i *qui fa bullying*; seria bo que aquesta informació arribés als centres de decisió, per tal de desenvolupar alternatives fresques al neutre *assetjament escolar*, útil a psicòlegs i pedagogs, però poc apte per a guions televisius). I, segon, escoltar més els possibles usuaris, tant quantitativament (més usuaris) com sobretot qualitativament (prestant-hi més atenció: el seu testimoni hauria de tenir més valor). Tot encaminat a evitar el divorci entre propostes oficials i usos reals, que es dona fins i tot entre els qui treballen per l'enfortiment del català (els qui defensen la grafia *blog* en comptes de l'oficial *bloc* són activistes del català a Internet). Precisament, casos de l'esport i el lleure clamen al cel. Vers l'any 2000 el Consell Supervisor del TERMCAT no va acceptar la proposta del Govern d'Andorra *termoludisme*, però els andorrans i els mitjans de comunicació d'aquest país han continuat dient-ne *termoludisme* en comptes de l'oficial (i poc engrescador, val a dir) *turisme termal*. Semblantment, en tennis el *botepronto* és, segons el TERMCAT, *mitja volea*. Però els tennistes fan servir *botepronto* o *sobrebot*; aquest darrer, genuí i molt estès, no ha rebut el reconeixement del TERMCAT. Aquest segon exemple encara és més escandalós, ja que, en futbol americà, el *drop-kick* o *drop-goal* (que en espanyol s'anomena *puntapié de botepronto*) es diu, segons el TERMCAT, *xut de sobrebot* o directament *sobrebot*. És obvi, doncs, que cal aprofundir en aquesta idea apuntada pels autors del llibre, si no volem que la terminologia oficial i la real divergeixin.

XAVIER RULL
Universitat Rovira i Virgili